

*До спеціалізованої вченої ради Д. 26.236.03.
в Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України
за адресою: 01001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.*

В І Д Г У К
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Ющика Олексія Олексійовича
на тему: «Спортивне право: теоретико-правовий аналіз, поняття, формування в національній правовій системі», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Тематика дисертаційного дослідження Ющика Олексія Олексійовича на тему: «Спортивне право: теоретико-правовий аналіз, поняття, формування в національній правовій системі» має високий рівень актуальності та присвячена важливій для вітчизняної юридичної науки і практики тематиці, що торкається проблематики становлення та розвитку спортивного права і особливостей його формування в національній правовій системі. Актуальність теми обумовлена насамперед:

- новизною проблемних теоретико-правових аспектів становлення та розвитку спортивного права, що супроводжується дефіцитом наукових досліджень як у вітчизняній, так і в зарубіжній юридичній літературі;

- відсутністю єдиних концептуальних наукових підходів до розуміння спортивного права, розуміння його визначення в національній правовій системі. Теоретико-правова проблематика спортивного права на дисертаційному або монографічному рівні майже не досліджувалась що потребує відповідного переосмислення її в межах теорії держави і права;

- відсутністю науково обґрунтованих та практично підтверджених напрямів розвитку спортивного права в національній правовій системі, тривалим періодом його становлення в Україні, що потребує наукового дослідження та переосмислення спортивного права як особливого правового феномену;

- недосконалістю правового регулювання сфери спорту, що потребує розробки пропозицій стосовно удосконалення законодавства в сфері спорту в контексті формування галузі національного спортивного права України.

Отже слід погодитись із позицією дисертанта, який звертає увагу на неоднозначність розуміння спортивного права на теренах юридичної науки, недорегульованість відносин у сфері спорту, дефіцит доктринальних досліджень в межах вітчизняної юридичної науки, оскільки в Україні юридична наука тільки розпочинає вивчати цей феномен, і теоретико-правових досліджень спортивного права досі не було. Дисертаційне дослідження теоретико-правових аспектів спортивного права як феномену має важливе значення з точки зору теорії права та юридичної практики. Це обумовлено як недостатністю сучасних наукових юридичних досліджень природи спортивного права як феномену, особливостей його формування в національній правовій системі, так і недосконалістю правового регулювання в сфері спорту. Вказані обставини підтверджують необхідність наукового дослідження та переосмислення теоретико-правових аспектів спортивного права як феномену, що в подальшому має сприяти розробці наукових висновків і рекомендацій щодо розуміння природи спортивного права та пропозицій удосконалення спортивного законодавства. Цим і зумовлена своєчасність та актуальність тематики дисертаційної роботи Ющика О.О.

В роботі автором грамотно сформульовано об'єкт дослідження, в межах якого визначено предмет, яким виступають теоретико-правовий аналіз природи спортивного права як феномена, визначення його поняття і формування в якості галузі національної правової системи. Дослідження теоретико-правових аспектів спортивного права надало змогу автору:

- здійснити огляд теоретико-правових визначень поняття спортивного права в юридичній науці і з'ясувати дискусійні питання (п.1.1), охарактеризувати особливості нормативного регулювання у сфері спорту (п.1.2) та встановити специфіку актів спортивного права і правовідносин у

цій сфері (п.1.3), а також дослідити спортивне право у зв'язку з природою спорту та визначити методологічні засади дослідження (п. 1.4);

- розглянути поняття спортивної діяльності та визначити коло суб'єктів спорту і специфіку їх відносин, що підлягають правовому регулюванню (п.2.1), а також сформулювати загальне поняття спортивного права та визначити його види (п.2.2 та 2.3);

- проаналізувати законодавство України в частині регулювання сфери спорту, виявити проблемні питання (п.3.1) та сформулювати пропозиції стосовно удосконалення спортивного законодавства в контексті формування галузі національного спортивного права України (п.3.2).

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які структуровано на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (174 найменування) та додатків.

Виходячи зі змісту дисертації, можна зазначити, що дисертантом опрацьовано широке коло дисертаційних і монографічних робіт із зазначеного питання як українських, так і іноземних вчених; проаналізовано норми чинного законодавства України, акти судової практики; використано матеріал енциклопедичних та навчальних джерел; опрацьовано широкий спектр матеріалів, які розміщені на ресурсах офіційних електронних видань. Таким чином, з теоретичної та практичної точок зору тема дисертаційного дослідження розроблена ґрунтовно.

Наукова новизна одержаних результатів впливає з актуальності теми дослідження. В цілому ж наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вона належить до одних із перших сучасних наукових досліджень, в якому комплексно здійснено теоретико-правовий аналіз спортивного права. Положення наукової новизни отриманих результатів автором структуровано на ті, що отримані вперше, ті, що удосконалено, і ті, що дістали подальшого розвитку. Найбільш важливе значення з теоретичної та практичної точок зору мають положення наукової новизни, що стосуються:

- визначення галузі спортивного права в правовій системі через призму критерію специфіки правових норм, які складають дану галузь, за ознакою предмета самих норм інституту спорту, а не зовнішніх щодо цих норм суспільних відносин (як «предмета правового регулювання»);

- поділу нормативної сфери спорту на спортивно-технічні норми, спортивно-регламентні норми, та організаційно-спортивні норми і віднесено дві останні категорії норм до системи нормативно-правового регулювання спортивних відносин, специфіка яких залежить від характеру тієї діяльності, яка позначається поняттям «спортивна діяльність»;

- формулювання авторського визначення поняття спортивного права як галузі світової правової системи, яку складають правові норми, що регулюють права та обов'язки суб'єктів спорту у спортивних правовідносинах;

- класифікації поняття спортивного права на види, з виділенням глобального, національного та субінституційного спортивного права, кожний з яких відзначає специфіку спортивних відносин та особливий суб'єктний склад;

- удосконалення розуміння правових норм спортивного права, якими є усі правові норми, а не тільки встановлені державою, що регулюють суспільні відносини сфери спорту, а також поняття джерел спортивного права, виключивши з нього нормативні акти, які регулюють інші, а не спортивні відносини (трудові, податкові, кримінальні тощо), що не відповідає критерію формування галузі спортивного права за предметом її норм;

- визначення поняття суб'єктів спорту та їх відносин з іншими суб'єктами, в тому числі суб'єктами публічної влади (адміністративні, цивільні, трудові, міжнародні, процесуальні тощо відносини), які регулюються нормами відповідної галузі права, а не спортивним правом, і в цих відносинах вказані суб'єкти виступають як суб'єкти адміністративного тощо права, а не в якості суб'єктів спортивного права.

Зміст положень, що віднесені автором до положень наукової новизни одержаних результатів, свідчить про авторський підхід до вивчення проблематики спортивного права, з'ясування його поняття та формування в національній правовій системі.

Окремо слід зупинитись і на змісті дисертаційної роботи, в якій автор послідовно і обґрунтовано здійснив теоретико-правовий аналіз спортивного права. Автором грамотно викладено зміст анотацій, у вступі дисертаційного дослідження обґрунтовується актуальність теми, визначаються об'єкт, предмет, мета і основні завдання дослідження, характеризується методологічна і науково-теоретична основа роботи, наукова новизна отриманих результатів, теоретичне і практичне значення результатів дослідження, виокремлюються положення щодо їх апробації тощо.

У першому розділі роботи дисертантом здійснено ґрунтовний аналіз спеціальної наукової літератури на предмет дослідження спортивного права. На підставі чого автор робить висновок, що традиційні критерії визначення галузі в системі права (предмет і метод правового регулювання) не можуть бути використані з метою виділення спортивного права в якості галузі права. Визначення спортивного права як комплексної галузі права передбачає пошук такого критерію, на основі якого певна сукупність юридичних норм може бути об'єднана в єдину галузь, що передбачає дослідження особливостей правових норм, які складають правову галузь «спортивне право». Важливими є авторські пропозиції щодо визначення вказаних критеріїв з точки зору предмета у правовому регулюванні, тобто з урахуванням визначення особливостей норм сфери спорту, які встановлюють правила відповідних відносин. А таке визначення залежить від загальної характеристики спорту як об'єкта. Таким чином здійснена вдала спроба щодо співвідношення поняття «спортивне право» з такими більш загальними за об'ємом поняттями як «право» і «спорт». В подальшому дисертантом здійснюється доктринальний аналіз підходів щодо нормативного регулювання у сфері спорту, де з'ясовано про наявність двох нормативних

регуляторів – правового (спортивне право) і неправового («lex sportiva») на підставі чого автором констатується необхідність з'ясування характеру суспільних відносин у сфері спорту та відповідних цим відносинам правил. Не менш важливою спробою автора є здійснення аналізу визначень у літературі понять спортивних відносин і актів спортивного права, а також поняття спорту. Підтримано думку вчених про відсутність визначення спортивних відносин у законодавстві та потребу конкретизації їх поняття у кореляції з поняттям спорту. Як підсумок дисертантом акцентується неможливість встановлення критерію для виділення спортивних відносин з визначень поняття «спорт», запропонованих у літературі, оскільки їм бракує такої суттєвої ознаки, яка надає специфіки спортивній діяльності порівняно з іншими видами діяльності. Підсумовано, що особливість спортивних відносин, якою обумовлена специфіка нормативної системи спорту, залежать від характеру тієї діяльності, яку здійснюють суб'єкти цих відносин, тобто від того, що вкладається в поняття «спортивна діяльність».

Другий розділ присвячено дослідженню особливостям спортивної діяльності, колу суб'єктів цієї діяльності та іншим суб'єктам спорту, а також визначенню загального поняття спортивного права та виокремленню його видів. В межах цього наголошено, що фізична культура і спорт мають різне цільове спрямування і різну природу, критично оцінено невиправдане ототожнення спорту і спортивної діяльності в законодавстві, як і визначення спортивної діяльності як трудової діяльності. У зв'язку з цим відзначено важливе значення поняття «спортивна діяльність» у встановленні кола спортивних відносин. Підсумовано, що виокремлення спортивних відносин з усієї сукупності суспільних відносин обумовлене специфікою спортивної діяльності з точки зору її нормативного регулювання, яка полягає в тому, що діяльність спортсмена, тренера, спортивного лікаря, спортивного судді має значною мірою ексклюзивний характер, тобто такий, що протиставляє вказану діяльність правилу. Важливим є авторська дефініція спортивного права, яка розкриває його сутність як 1) галузі права, 2) що унормовує

спортивні відносини, 3) якими є взаємні відносини суб'єктів спорту, 4) до яких належать суб'єкти спортивної діяльності та її забезпечення, 5) унормування спортивних відносин передбачає регулювання прав та обов'язків суб'єктів спорту нормами спортивного права у спортивних правовідносинах, 6) права та обов'язки суб'єктів спортивних правовідносин складають предмет спортивного права як правової галузі. Цілком обґрунтованим є поділ спортивного права на види за суб'єктно-забезпечувальною ознакою: 1) глобальне (універсумне, наднаціональне) спортивне право; 2) національне спортивне право; 3) субінституційне спортивне право.

У третьому розділі автором характеризується нормативно-правове регулювання сфери спорту в Україні та з'ясовуються проблеми галузевого розвитку спортивного законодавства у відповідності до чого формулюються пропозиції щодо його вдосконалення. Цікавими і обґрунтованими є висновки про те, що виокремлення законодавства, яке містить норми спортивного права, з усієї величезної сфери законодавства України, вимагає непростого й ретельного аналізу останнього з точки зору належності того або іншого нормативно-правового джерела до актів спортивного права. Такий аналіз належить розпочати з виділення групи актів, які містять слово «спорт» або похідні від нього слова у їх назві або тексті, включивши до них у першу чергу чинні нормативно-правові акти законодавства України, які мають юридичну силу закону. Важливе практичне значення мають обґрунтовані пропозиції автора щодо реформування державного управління фізичною культурою і спортом, що передбачає, на думку дисертанта, утворення департаменту з фізкультурно-оздоровчої роботи у системі Міністерства охорони здоров'я та окремого Міністерства спорту і туризму для управління сферою спорту в Україні.

У висновках автором за результатами проведеного дослідження викладено найбільш важливі науково-теоретичні положення, які дійсно відображають зміст дисертаційного дослідження, результати використання

різних методологічних прийомів дослідження, авторські ідеї, які засновані на дослідженому емпіричному матеріалі.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що викладені в дисертації положення, узагальнення та висновки можна використати у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень проблематики теорії права та спортивного права, а також відповідних проблем галузевих правових дисциплін; - у законодавчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства у сфері спорту та інших сферах і формування галузі спортивного законодавства; - у навчальному процесі – при викладанні теорії права та відповідних навчальних курсів, підготовці підручників та посібників.

Разом із низкою позитивних моментів дисертаційного дослідження, яких в роботі значно більше, потрібно відмітити і наявність певних дискусійних положень.

1. У підрозділі 1.1 дисертації автором здійснюється аналіз досить широкого кола поглядів вчених, предмет наукових інтересів яких складало спортивне право, що безумовно надало змогу дисертанту в подальшому з'ясувати природу спортивного права, різновиди, його понятійні характеристики, визначити особливості феномена спортивної діяльності, розуміння правових норм спортивного права, які знайшли відображення у положеннях і висновках наукової новизни. Проте враховуючи предмет дисертаційного дослідження, одним із аспектів якого є формування спортивного права в якості галузі національної правової системи, доцільним було б приділити окрему увагу передумовам та хронології розвитку спортивного права як правової інституції в межах національної правової системи, що посилює б позицію автора в частині встановлення пізнавального потенціалу предмету дисертаційного дослідження

2. Зі змісту дисертації видно, що автором застосовано функціональний метод дослідження, проте під час відповіді автору слід окремо звернути увагу на пізнавальний потенціал функціонального методу та зміст

результатів наукового дослідження, за допомогою якого вони були отримані. Окрім того потребує додаткового пояснення формулювання вказаного методу, оскільки в роботі його використання націлене на встановлення особливостей впливу спортивного права на правове життя суспільства, отже формулювання методу потребує конкретизації шляхом його формулювання як «функціонально-правовий».

3. До основних положень, які на думку дисертанта, посилюють актуальність та потребу у здійсненні теоретико-правового аналізу спортивного права віднесено питання щодо поєднання в управлінні спорту діяльності органів державної влади і неурядових організацій, зокрема міжнародних у зв'язку з чим постає необхідність їх співвідношення, в тому числі в аспекті правового регулювання сфери спорту. В змісті дисертації автором звертається увага на окремі аспекти співвідношення діяльності органів державної влади та неурядових організацій (с. 15). Однак доцільно посилити Вашу відповідь конкретними висновками та виокремити можливі рівні і критерії співвідношення впливу відповідних органів та організацій.

4. Окрім того, в контексті подальших наукових досліджень теоретико-правового аналізу спортивного права та особливостей його формування в національній правовій системі, дисертанту доцільно більше уваги приділити питанням удосконалення правового статусу суб'єктів спортивної діяльності, посилити наукову роботу порівняльно-правовими дослідженнями спортивного права в Україні та інших країнах Європейського Союзу, звернути уваги на історичні закономірності становлення спортивного права як особливого феномену, акцентувати увагу на співвідношенні публічних та приватних інтересів в галузі спортивного права; забезпеченні взаємодії суб'єктів спортивного права з суб'єктами державної влади та інституціями громадянського суспільства.

Однак, попри зазначені зауваження, можливо констатувати, що в цілому вони не применшують позитивного значення дисертації. За темою дисертації автором опубліковано чотирнадцять наукових праць, серед яких

п'ять – у фахових виданнях з юридичних наук, зокрема одна стаття – в фаховому виданні іноземної держави, а також вісім тез доповідей, опублікованих за результатами проведення міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій. Ці публікації за змістом відповідають темі дисертаційного дослідження, присвячені різним аспектам досліджуваної проблеми і не дублюють одна одну. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук повністю відображає зміст дисертації і висвітлює її основні положення. Дисертація має високий теоретичний рівень і практичне значення, а її зміст може бути покладено в основу майбутньої монографічної роботи.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження на тему: «Спортивне право: теоретико-правовий аналіз, поняття, формування в національній правовій системі» відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень, а також вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій, визначених п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а його автор – Ющик Олексій Олексійович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за вказаною спеціальністю.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

**Доцент кафедри публічного та приватного права
факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат юридичних наук,
доцент**

О. І. Чаплук

